

מדיניות בריאות בזקנה: מרשם חברתי (Social Prescribing) כמודל חדשני לחיבור בין רפואה לקהילה

ד"ר שני בכר-אבניאלי

רקע

הזדקנות האוכלוסייה בישראל מציבה אתגר בריאותי, חברתי וכלכלי המחייב פתרונות מערכתיים חדשניים. אנשים מבוגרים רבים פונים לרופאי משפחה עם בעיות שמקורן אינו רפואי מובהק, כמו בדידות, דיכאון או חוסר מעורבות חברתית. במקביל, משאבים קהילתיים זמינים נותרים בלתי ממומשים בשל היעדר מנגנון חיבור מובנה.

מודל "מרשם חברתי" (Social Prescribing) מציע התערבות חדשנית: הפנייה ממערכת הבריאות לשירותים ותמיכה בקהילה, מתוך הבנה הוליסטית של בריאות. ארגון הבריאות העולמי חקר ומצא שמודל המרשם החברתי מפחית בידוד חברתי. בישראל מיושם מודל זה בקופת החולים "מכבי" וברשויות מקומיות ברחבי הארץ, כדי לקדם את בריאותם הפיזית והנפשית של האוכלוסיה המבוגרת בישראל.

ממצאים

בשנים האחרונות, המרשם החברתי הפך ממודל מקומי בבריטניה לתנועה גלובלית מתפתחת. יותר מ־20 מדינות ברחבי העולם, בהן קנדה, אוסטרליה, ארה"ב, הולנד, יפן, סינגפור ופורטוגל, בוחנות, מפתחות או מיישמות תכניות מרשם חברתי, בהתאם לתרבות, למערכות הבריאות ולמבנה הקהילתי המקומי. על אף ההבדלים בגישות ובתשתיות, לכולן מכנה משותף: הכרה בכך שמצבים חברתיים, רגשיים וסביבתיים משפיעים ישירות על הבריאות, ושהתערבות קהילתית, מותאמת ואישית, היא חלק בלתי נפרד מטיפול איכותי

(Drinkwater et al., 2019; Bickerdike et al., 2017).

המרשם החברתי מיועד במיוחד לאוכלוסיות המתמודדות עם בעיות כרוניות, ירידה תפקודית, חרדה, דיכאון או בדידות.

אך לא רק. גם אנשים הנמצאים בתקופת מעבר, פרישה, אובדן, שינוי במצב בריאותי, יכולים להיתרם מחיבור למרחבים של משמעות, תנועה, יצירה או תרומה.

המפתח הוא ההתאמה האישית והליווי הרגיש, שמאפשרים לאדם לעשות את הצעד הראשון, גם כאשר אין לו מוטיבציה, ביטחון או ידע כיצד להתחיל. מחקרים מציינים את חשיבות הקשר האישי עם 'רכז/ת מרשם חברתי', ואת הערך של יצירת תהליך הדרגתי, בגובה העיניים (Wildman et al., 2019).

מהו מרשם חברתי?

המודל ה"מרשם חברתי" שפותח בבריטניה, מציע הפניה ממערכת הבריאות אל פעילויות ותמיכות בקהילה. 'רכז/ת מרשם חברתי' מקיים תהליך ליווי אישי הכולל מיפוי צרכים באמצעות כלי אבחון חכם, חיבור לפעילויות, קבוצות ומשאבים, ומעקב מתמשך. בכך מתאפשר מעבר מתפיסה רפואית צרה להבנה הוליסטית של בריאות – בריאות גופנית, נפשית וחברתית גם יחד. מטרות ותועלות- המודל נועד לחזק את הקשר בין מערכת הבריאות לקהילה, להעצים את האדם המזדקן ולעודד מעורבות, להפחית בדידות ולתרום לאיכות חיים טובה יותר. לצד הערך החברתי והאישי, יש לו גם השפעה מערכתית, חיסכון משמעותי במערכת הבריאות באמצעות הפחתת ביקורי רופא ואשפוזים חוזרים.

מודל המרשם החברתי

יישום בישראל והמלצות להמשך

בישראל מופעל המודל באופן חלוצי על ידי AgeWise, בשיתוף רשויות מקומיות וקופת חולים. התהליך כולל מיפוי צרכים באמצעות כלי אבחון ייחודי, חיבור למשאבים קהילתיים מותאמים וליווי אישי מתמשך. דיווחים ראשוניים מהשטח מצביעים על שיפור באיכות החיים, חיזוק תחושת השייכות והפחתת מצבי דכדוך ובדידות בקרב המשתתפים. נוסף לכך, ניכרת תרומה מערכתית בדמות הקלה על רופאי משפחה והפחתת שימוש עודף בשירותי בריאות. המלצות להמשך להטמעה רחבה:

1. לשלב את המרשם החברתי כחלק אינטגרלי משירותי הבריאות והרווחה בקופות החולים וברשויות המקומיות.
2. הכשרה מקצועית: לפתח מסגרות הכשרה לרכזי מרשם חברתי ולצוותי בריאות בקהילה.
3. מדידה והערכה: לבנות תשתית לאיסוף נתונים כמותיים ואיכותניים, שיאפשרו בחינה של תרומת המודל ברמה בריאותית, חברתית וכלכלית.

ביבליוגרפיה

Bickerdike, L., Booth, A., Wilson, P. M., Farley, K., & Wright, K. (2017). Social prescribing: less rhetoric and more reality. A systematic review of the evidence. BMJ open, 7(4), e013384

Drinkwater, Chris, Wildman, Josephine, Moffatt, Suzanne (2019). Social prescribing.

Link Worker Social Prescribing to Improve Health and Well-being for People with long-term conditions: qualitative study of service user perceptions. BMJ open, 7(7), e015203

.